

# F I G Y E L Ő

## A Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség beszámolója.

1941 december 14.-én tartotta a délvidéki magyarság kitűnő szervezete, a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség, a felszabadulás óta első választmányi ülését és szakosztályainak sorozatos értekezleteit. Minthogy a tanácskozásokon nemcsak Bács-Bodrog vármegye és Baranya, hanem a megszállott Bánát és a Szerémség magyarságát is képviselték a megközelítően teljes számmal összeült tagok, az ülés mintegy a Délvidék kis parlamentjével volt egyenlő értékű. A jelentések, beszámolók nyolc komoly, odaadó munkával eltelt hónap tanulságait foglalták össze, bemutatták a munka eredményeit a múltban s a jövőben megvalósulásra váró feladatokat, utaltak a szervezet munkájának erőnyeire, de lelkiismeretes nyíltsággal tárgyalták meg a hibákat és a hiányokat is. Minthogy a D.M.K.Sz. vezetőinek meggyőződése szerint a tapasztalatoknak ez az összegezés és megbeszélése a nagyhivatású intézmény jövő tevékenységének irányelveit volt hivatva megállapítani, nélkülözhetetlennek látszott a tárgyalások anyagát nyomtatásban is közrebocsátani. Így jött létre a „Beszámoló a Szövetség 1941-ben végzett munkájáról” című kiadvány, a megbeszéléseken elhangzott előadások összefoglalása. (Ujvidék, 1942. 68. l. Uránia nyomda).

A füzet olvasója, amint szeme előtt a D.M.K.Sz. keretei és munkamódszere fokozatosan kialakulnak, úgy érzi, igazat kell adnia a

szavaknak, amelyek a Szövetség elnökének, Krámer Gyulának ajkáról elhangzottak: az egyesület „olyan intézmény és szervezet alapját rakta le, mely a mai magyarországi viszonyok között is, társadalmi szervezeteknél példa nélküli.” Az egyébként is nagyon tanulságos megnyitó előadás különös élességgel utal azokra az okokra, amelyek a Szövetség megteremtését követelték. A huszonhárom éves idegen uralom alatt a táj magyarságának mindenekelőtt is rá kellett eszmélnie, hogy a nemzetiségekkel erősen tarkított, vegyes lakosságú vidéken a magyarság nem hagyhatja erőit szervezetlenül szétforgácsolódni, hanem „legalább ugyanolyan szervezetre van szüksége, mint a velünk együtt élő más népcsoportoknak.” Elsősorban tehát a délvidéki magyar erők egységének, összefogásának érdekében történnek a D.M.K.Sz. erőfeszítései. De követelően előírja a Szövetség fenntartását az a körülmény is, hogy a magyar problémák megoldását ma már nem lehet mindenben az állam intézkedéseire bízni: „az államhatalom korlátokhoz szabott anyagi és erkölcsi lehetőségei mellett a magyar társadalom egységes és a népközösség elvei alapján megvalósított összefogására van szükség.” Súlyosan esik a latba továbbá a társadalmi megmozdulással létesített délvidéki magyar népközösség megalkotásában a pillanatnyi történelmi helyzet is: amikor a szélsőséges elemek ösz-

szertartásának nyomait látjuk a tájon, élesen kiviláglik előttünk a D.M.K.Sz.-ben megvalósult magyar összefogás politikai szükségessége. Végül van a jugoszláv időkben felállított szervezeti keretek változatlan fenntartásának még egy, a magyarság népi egységének átfogása szempontjából is nagyjelentőségű magyarázata. Annak idején ugyanis mindenemű táji megkötöttség nélkül az egész jugoszláviai magyarság művelődési szervezetének indult; fiókjai, tagegyesületei révén a régi alapon ma is a szövetség kötelékébe tartozik az ideiglenesen megszállt Bánát, Szerémség, Bosznia északi része és Belgrád is a maga magyar lakosságával.

Nemkevesébbé érdekes, elvi jelentőségű megállapításokat közöl Blazsek Ferenc főtitkári jelentése is, főként a Szövetség céljainak meghatározásával. Csak természetes, hogy a régi jugoszláv állam keretei között más feladatokat látott az egyesület maga előtt, mint amilyenek a szerencsésebb jelenlegi viszonyok között adva vannak. „A volt Jugoszláviában a Magyar Közművelődési Szövetség jelentőségét az adta meg, hogy hosszú évek meddő kísérletezése után végre megalakult, mert hiszen célkitűzéseink megvalósítása a hatóságok jó vagy rossz indulatától függött; itthon azonban a pusztá létezés nem elég, mert tettekkel és eredményekkel kell igazolnunk Szövetségünk létjogosultságát, szükséges voltát és időszerűségét.“ Az új feladatok örvedetesebbek, vallja a jelentés, de nem könnyebbek és nem jelentéktelenebbek. A Szövetség nyíltan hangoztatja, hogy a magyar viszonyok között is elsősorban a saját szempontjainak érvényesítését óhajtja minden vonalon, a maga harcosai révén. A jugoszláv vi-

lágban a Szövetség tagjának lenni a magyar nemzetiségnek áldozatra kész megvallását jelentette; „a nemzethűségi bizonyítványt tehát kétségtelenül kiérdemelte bárki azzal, hogy már a felszabadulás előtt is tagja volt Szövetségünknek.“ Az idegen uralom alatt egyébként is erős eltolódás történt a táj életviszonyaiban a magyarság rovására. Önként adódik tehát a feladat: „a fegyelmezett egység súlyával az őt megillető helyre emelni népünket ebben a tejjel-mézzel folyó Kánaánban, amelyben a tej és a méz csak utolsó sorban folyik a magyarság számára.“ De mindezekon felül ott a legjelentősebb munkaterület, amelyet a történelem alakulása a Délvidéknek napjainkban kijelölt: beleilleszkedni a magyar nemzeti élet egységébe, amelyből a táj évtizedekre kiszakadt. Talán a legnagyobb jelentőségű, a magyar sorsközösség szempontjából legsúlyosabb értelmű szavak így a könyvben: „A helyi problémákon túl még azt a kettős célt is szolgáltnunk kell, hogy egyrészt átvegyük az anyaország népi és szellemi kincseit, másrészt mi is átadjuk az anyaországnak azt, amit az elmúlt 22 év alatt keserű tapasztalatok árán tanultunk.“ Ez a nagyon helyes és széles távlatú célkitűzés igazolja, hogy a Délvidék magyarságának „nemzeti érdekképviselőte“, mint az irat egy másik cikke a Szövetséget nevezi, nem az egész céljait szem elől tévesztő elkülönülés, az összmagyarságtól függetlenül partikularizmus útját kívánja járni, hanem terveivel szorosán beleilleszkedik az egyetemes magyar célok és lehetőségek rendszerébe. Mennyire jutott a Szövetség a célok szolgálatában, központi irodájának beszámolója mutatja, amelyet dr. Hegedűs László igaz-

gató terjesztett elő. A délvidéki kisebbségi vezetők még 1940. november 24.-én tartották meg az alakuló közgyűlést, az alapszabályokat azonban a jugoszláv kormány csak 1941. január 30.-án hagyta jóvá. 1941. március 31.-én a Szövetségnek 18 megalakult fiókja, 130 működő szervezőbizottsága volt s 151 magyar egyesület jelentette be a hozzá való csatlakozást. Így Jugoszlávia összeomlásának előestéjén mintegy hat heti szervező munka eredményeképpen 150.000 beszervezett tagja volt. Ebben az időpontban a Szövetségnek vagyona mintegy 56.000 dinár készpénz és 1.000.000 dinár tagdíjkövetelés. A felszabadulás után a szervezetek kiépítése továbbfolytatódott s a decemberi választmányi ülésig a taglétszám elérte a negyedmillió főt, ez a szám pedig majdnem fele a Délvidék magyarságának. A szervezetek száma ekkorra elérte már a kétszázat, a Szövetséghez csatlakozott magyar egyesületeké pedig megközelítette a százhetvenet. A Szövetség munkaszerve, az újvidéki központi iroda a választmányi ülésig mintegy hét-nyolcezer írásban elintézett ügyet tartott nyilván. Magánkéresek mellett a Délvidék minden helyi és általános érdekű adatát statisztikákban és képszerű áttekintésekben foglalta össze, hogy a táj kérdéseiben biztos tájékozódást teremtsen. A központ tíz szakosztályra tagolódik: 1. a szervezési és adminisztrációs osztály, 2. a népművelési osztály, 3. az irodalmi szakosztály, 4. a Délvidéki Szépművészeti Céh, 5. a zeneművészeti osztály, 6. az ifjúsági osztály, 7. a gazdasági osztály, 8. a sport osztály és a Délvidéki Sportrepülő Egyesület, 9. a műkedvelő osztály és 10. az egyetemi és főiskolai hallgatók szakosztálya. A Szövetség támogatta a katonai köz-

igazgatást, délvidéki ügyekben eljárta a polgári közigazgatás összes fórumainál, mintegy ötezer közállásra jelentkező kérését juttatta az illetékesekhez (ezeknek 70%-a el is helyezkedett). Internátust szervezett a horvátországi magyar tanulók elhelyezésére, eljárta a szerb megszállás alatt tanulmányjaiban visszamaradt magyar fiatalság továbbképzésének biztosítása ügyében, felkutatta a magyar szórványokat s azok iskolaköteles gyermekeinek gondozása tárgyában is lépéseket tett. „Sokszor egész vidékek közérdekű ügyeiben sikerült eredményt elérnünk és egyéneket, közületeket ért sérelmeket orvosolnunk“, fejezi be a különösen tartalmas igazgatói jelentés.

Nagy érdeklődéssel olvassuk a bánáti központi iroda beszámolóját is Ambrózy Károly igazgató összeállításában. A Szövetség bánáti ügyvezető elnöke, dr. Tallián Tibor, a német katonai parancsnokság jóakarásával a múlt évben már biztosítani tudta a Kormányzó Úr névünnepének méltó megünneplését. A Szövetségnek hat körzetben folyó bánáti szervezési munkája rendkívüli eredményeket hozott. Nyolcvankilenc fiók-egyesületben összesen 88.044 tagot számlál. A szervezési munkálatokkal párhuzamosan a Szövetség népszámlálást is végeztetett. Ennek örvendetes eredménye, hogy „a Bánátban a magyarság az eddigi statisztikai adatokkal szemben túl van a 100.000-en és erősen megközelíti a németység lélekszámát.“ A gazdasági jellegű egyesületekkel együttműködve a Szövetség 100 szövetkezet megalakításán fáradozik a magyarság gazdasági kérdéseinek megoldása végett, hogy ezek kiépítésével Szövetkezeti Szövetséggé alakuljon át. A Szövetség küzdelmeinek érdeme, hogy a magyarságnak a

jogok teljesebb birtoklására is módja nyílik: „a szerb minisztertanács külön rendeletben szabályozta a magyar népcsoport részvételét a közigazgatásban, a bíróságnál, a postánál, vasútnál és szabályozta a magyar népcsoport iskolaügyét is.“ Természetesen a bánáti központi iroda is számos esetben járt közben magánkéresek elintézése ügyében.

Messze vezetne a könyvben felsorakoztatott valamennyi szakosztály jelentéseinek áttekintése. Mégis meg kell állanunk az irodalmi szakosztály beszámolójánál, minthogy az folyóiratunkkal, a Délvidéki Szemlével is foglalkozik. Meg tudjuk érteni, hogy az ujjáépítés verejtékes munkájában, amelyből legkevesebb a délvidéki szellem munkái hiányozhatnak, a részletproblémák hamarosan feledésbe merültek azok körében, akikkel a Délvidéki Szemle szervező bizottsága előzetesen tárgyalásokat folytatott. Csakis így történhetett meg, hogy a jelentésbe folyóiratunkkal kapcsolatban téves megállapítások kerültek. Ilyen például az a tétel, hogy a szervező bizottság a Délvidéken járva olyan számottevő összeget kívánt volna kérni a táj közületeitől, amely a folyóirat megjelenését minden további áldozatkészségtől függetlenül biztosíthatta volna. Hasonlóan téves megállapítás, hogy e támogatás fejében helyezettük volna kilátásba délvidéki írók műveinek közlését. A valóság az, hogy szervezőbizottságunk azért jelent meg 1941 október 12-én a délvidéki írók zombori özszejevételén, hogy az érdekerületek világos elhatárolásával a felszabadult országrész íróinak esetleges orgánuma és a Délvidéki Szemle között a szívélyes együttműködést biztosítsa. A közös folyóirat terve nem körünk-

ben született meg, annak felvétele dr. Deák Leó, Bács-Bodrog vármegye főispánja részéről történt az írói értekezletet megelőző szűkebbkörű megbeszélésen. Az indítványt tevő személy kitűnősége kötelezően előírta, hogy a gondolatot fontolóra vegyük s a tervvel szemben udvarias érdeklődést tanusítsunk. Az írói értekezleten szervező bizottságunk részéről elhangzott felszólalások azonban semmi kétséget nem hagytak aziránt, hogy a Délvidéki Szemle saját elgondolásai szerint saját útját kívánja járni. Az ellenkezőre utaló feltevéseknek annál kevésbé lehet alapjuk, minthogy a Délvidéki Szemle megjelenése akkor már anyagi vonatkozásaiban biztosítva volt. Azt pedig talán mondanunk sem kell, hogy a Délvidéki Szemle kapuja minden célkitűzéseivel egybehangzó, színvonalas írás előtt szükségszerűen nyitva áll. Sietünk hangsúlyozni, hogy mindezt pusztán az igazság kedvéért kellett leszögeznünk, amelynek eszményét kívánjuk szolgálni minden mellékszemponthoz kizárásával, minden hátsó szándék és megtévesztő elközlés nélkül. A Délvidéki Szemlének nem lehet más célja, mint hogy elősegítse a délvidéki magyar írók minden nemes törekvését és a fegyvertárs együttérzésével támogasson minden küzdelmet, amely a nagy közös magyar cél, a szegedi gondolat jegyében ujjáépülő keresztény Magyarország megteremtéséért folyik.

A Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség nagy lendületű, eredményekben gazdag munkájához, amint az a beszámolókból kibontakozhatik, ezzel az együttérző örömmel küldjük szerencsekívánatainkat.

SÁNDOR ISTVÁN,